

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Αριστοτέλης, *Ἠθικὰ Νικομάχεια*, Β1, 5-8, 1103b2-25

A1.

1-Λ: ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσι

2-Σ: καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης

3-Λ: Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

4-Σ: πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι

5-Λ: Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν

B1. Ο Αριστοτέλης παραθέτει πρώτα ένα ιστορικο-κοινωνιολογικό επιχείρημα και έπειτα ορισμένα εμπειρικά δεδομένα κοινώς αποδεκτά για να ισχυροποιήσει την κεντρική του θέση ότι η ηθική αρετή δεν είναι έμφυτη, αλλά επίκτητη. Έτσι, υποστηρίζει ότι οι νομοθέτες θεσπίζουν νόμους με σκοπό να εθίσουν τους πολίτες στη σωστή συμπεριφορά. Οι νομοθέτες, δηλαδή, κάνουν τους πολίτες ενάρετους μέσω των νόμων. Υποχρεώνουν τους πολίτες να συμμορφώνονται προς αυτούς, θεσπίζοντας π.χ. ποινές για όσους τους παραβαίνουν ή επιβραβεύοντας τη συμμόρφωση προς τους νόμους. Επομένως, η αρετή και η κακία εναπόκεινται στους ίδιους τους πολίτες. Αποτελεί πάγια αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι ο νόμος δεν αποβλέπει απλώς στην αποτροπή και τιμωρία των παραβατικών συμπεριφορών, αλλά παιδαγωγεί διά βίου τους πολίτες και τους οδηγεί σε επαινετές συμπεριφορές. Επιπλέον, η απόκτηση των ηθικών αρετών γίνεται με τρόπο που είναι παρόμοιος με αυτόν της εκμάθησης των τεχνών (ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη). Με τη χρήση αναλογικής απόδειξης συνεχίζει ο Αριστοτέλης, για να δείξει ότι το ίδιο συμβαίνει και στις τεχνικές εργασίες. Η αρετή του ανθρώπου καλλιεργείται και καταστρέφεται με τα ίδια μέσα και από τις ίδιες αιτίες, πράγμα που συμβαίνει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και στις τέχνες. Ο Αριστοτέλης αναφέρεται πρώτα στις καλές τέχνες και μετά στις χρήσιμες. Με τη χρήση του «επαγωγικού-εμπειρικού παραδείγματος» ο Αριστοτέλης δείχνει ότι στην πράξη η ποιότητα της άσκησης και της μαθητείας προσδιορίζει την ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας. Έτσι, φαίνεται να αποδέχεται ότι η ποιότητα άσκησης και η ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας συνδέονται με σχέση αιτίου αποτελέσματος. Με τη σκέψη αυτή ο Αριστοτέλης επιχειρεί να αποδείξει ότι η ηθική αρετή προϋποθέτει τον εθισμό και η ποιότητα της ηθικής αρετής είναι ανάλογη της ποιότητας του εθισμού. Πρέπει να προσέχουμε τις πράξεις και τις συμπεριφορές μας, γιατί

ανάλογα με την ποιότητά τους διαμορφώνουμε τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας. Θα γίνουμε, λοιπόν, ηθικά ενάρετοι, μόνο αν εξασκηθούμε σε ηθικά ενάρετες πράξεις σύμφωνα με τους κανόνες της τέλει αρετής. [311 λέξεις]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, *Πρωταγόρας*, 325d-e

Όπως ο Πλάτων, έτσι και ο Αριστοτέλης τονίζει τη μεγάλη σημασία που έχει η παιδεία και η αγωγή, τόσο για την ιδιωτική όσο και για τη δημόσια ζωή του ατόμου. Ο Αριστοτέλης υπονοεί τον σημαντικό ρόλο της παιδείας στο να εθισθεί το άτομο σε συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφοράς και να βοηθηθεί στην απόκτηση της αρετής που οδηγεί στην ευδαιμονία του ατόμου και της πολιτείας. Τονίζει ότι από την παιδική ηλικία πρέπει οι άνθρωποι να ενεργούν σύμφωνα με την ηθική αρετή για να διαμορφώσουν ενάρετο χαρακτήρα, αφού στην παιδική ηλικία δεν έχουν ακόμη διαμορφωθεί έξεις, ούτε καλές ούτε κακές, αλλά είναι η περίοδος κατά την οποία διαπλάθεται ο χαρακτήρας κάθε ανθρώπου. Παρόλο που ο λόγος του Αριστοτέλη είναι γενικά λιτός, στην τελευταία περίοδο του κειμένου («*οὐ μικρὸν οὖν ... μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν*») επιλέγει να συσσωρεύσει μια σειρά εκφραστικών μέσων, προκειμένου να καταδείξει την εξαιρετικά μεγάλη σημασία του εθισμού στην ηθική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Ομοίως και στο κείμενο από τον *Πρωταγόρα* του Πλάτωνα διαπιστώνουμε ότι στην αρχαία Αθήνα από νωρίς (*Αμέσως μόλις αρχίσει να καταλαβαίνει ένα παιδί*) και η παραμάνα και η μητέρα και ο παιδαγωγός και ο ίδιος ο πατέρας ενός παιδιού προσπαθούν να δημιουργήσουν ενάρετους πολίτες *διδάσκοντάς το για κάθε του πράξη και για κάθε του λόγο και εξηγώντας του ότι αυτό είναι δίκαιο και το άλλο άδικο, και ότι αυτό είναι καλό και το άλλο αισχρό, και αυτό όσιο και εκείνο ανόσιο* (δηλαδή τις ηθικές έννοιες). Επιπλέον, όταν κατανοούν τα γραπτά και φοιτούν δίπλα στους δασκάλους, μαθαίνουν απέξω έργα ποιητών, στα οποία υπάρχουν *πολλές συμβουλές και ἔπαινοι και ἐγκώμια* για τους αρχαίους ήρωες, ώστε να αποτελέσουν πρότυπά τους και να διαμορφώσουν και τα παιδιά ανάλογα τις ενέργειές τους. Επομένως, και από τα δύο κείμενα συνάγεται ο καθοριστικός ρόλος της παιδείας στην ηθική διαμόρφωση ενός ανθρώπου και μάλιστα από τη παιδική-εφηβική ηλικία. [302 λέξεις]

B3. α-Σ, β-Λ, γ-Σ, δ-Λ, ε-Σ

B4. *διαφέρει/διαφορὰς, λοιποί, σώφρονες, ἀναστρέφεισθαι, ἀποδιδόναι*